

régiek a naponként fiataluló város utcáin, hogy a Régi Pest kutatója keresve az aggabb emlékeket, egykoru rajzok után is alig tudják pontosan megjelölni az emlékezetes helyeket. Itt ó-kor már a nagy árvíz ideje, amikorról megmaradt még egy pár magánépületünk, de azokról is bizonytalan, hogy épen élték-e tul a katasztrófát. Öregek emlékezése pedig még csalékonyabb. Pest határán már híjába keresünk kalauzt az ott sejtett nevezetességekhez.

Magunk napokig kóborogtunk, erre-arra kérdezősködve, amíg rátaláltunk a történelmi Királydombra a Rákoson. A dombra, hol nemzetgyűlések idején a király sátra fényeskedett, a dombra, melynek gyomra alighanem honfoglalók vagy hunok vagy más régi vitézek csontjait őrzi. Pedig a Királydombot jelzi a térkép is, csak ráakadni nehéz s bár tud róla a közelben lakó ember, bizonytalan az utbaigazítása és meg-megzavarodik a helyismerete.

Idegen ellenség és nemzeti harcok miatt Pest és Buda határa alkalmas dombokat mutogatott ítéletek végrehajtására. A jobb parton meg is maradt az emlékezetes neve ezeknek: a Gellérthegy közelében az Akasztóhegy és Ó-Budán is Akasztódomb. A budai déli végén 1906-ig állott a hóhérház is, amelyben lakott volna Martinovics és társainak bakója. A rozoga, kerülve-került házikót lebontották, mikor a gellérthegyi víztartó medencét építették. Az óbudai hóhérház helyét alighanem az ottani gyepmesteri telep foglalta el. Volt pedig kivégzésekre szánt több domb a pesti határban is. Noszlopyékat az egykori ferencvárosi temető mellett lévő dombon végezték ki. Veszthely volt a Soroksári-úton is, a mostani Flóra gyertyagyár mellett és a régi löversenyter mögött, Kispest felé menet, a pesti gyepmesteri telep mellett lévő dombon. Hát ezeket hitelesen ilyen rendeltetésűeknek tudja apja emlékezéseiből Bott Ferenc fia. S a soroksári-uti dombban találtak is csontokat s tán köztük van a rettenetesvégi Beleznay grófnak a maradványa is. Az apagyilkos dali ifjunak itt vette fejét a bakó és a hóhérsaládok száfról-szájra adták a ivadékaiknak s mesterségükben utódaiknak az ilyen véres esetek emlékezetét; a történetét és a helyszínrajzát. Bott Ferenc a negyvenes évek pesti bakója: Schück Pál utján jutott ennek tudomására. Pedig a pesti vármegyeházán úgy tudják, hogy Beleznayt itt a fogház udvarán végezték ki, ami azonban egykoru krónikák híradásával is ellenkezik. Ellenben Pestnek a mult század közepéről való némely történetei már szintén amellett vannak, hogy Beleznay fejét a megyeházán szelte le a bakó.

Ilyen véres emléket őríz a megyeháza abban is, hogy Bogár Imrét, a híres betyárt, ugyancsak a vármegyeháza börtönudvarán akasztották fel. Pestmegye régi monografiája is ezt sejteti és mikor magunk érdeklődtünk ez iránt, a megye levéltárában írott utbaigazítást nem találtunk, ellenben a tek. vármegye urai eddig úgy tudták, hogy Bogár Imre itt mult ki az árnyékvilágból a hóhér keze által. Bogár Imrét azonban Bott Ferenc végezte ki és az aktusnál ugyanazt a hámot használta, amelyet Noszlopy, Jubál és Sárközy kivégzésére ő maga állított össze. És tudja Bott fia, hogy a betyárt a gyáli ut mellett a gyepmesteri telep közelében lévő dombon végezte ki az apja.

Építkezéseivel merészen siet a főváros az ősi határig, ahol nem rég, száz s csak ötven éve is, istenkisértő félelemmel járt a vándor, integtven feléje dombok komor árnya, melyek szürkületkor mintha életre keltek volna s nyujtogatták szikár karjukat az elsiető után. Mártírok, hadivitézek és gonosztévők árnyékai botorkáltak e dombokon. Ma meg keresni kell már, hol is voltak ez iszonyu helyek. Pest régi topografiájának a megállapításánál lám szölgátot tesz a bakó-család emlékezete is.

Haynau bakója pedig tudott adatokat adni a hisztorikusoknak is, a fia meg nemzeti vértanunk ereklyéit őrizte meg.

Vasárnapi séták.

— Mozaik. —

A virágzó fáktól illatos uton csendben, kellemesen, zavartalanul gyalogoltunk a Zugligetből a Svábhegyre. Már vagy husz perc óta haladtunk a Béla király-úton, amikor egy kanyarulatnál sírkőalakú márványfaragványt pillantottam meg a zöld gyepen:

Félredobva, oldalt billenve hevert az ut szegélye fölött s fekvése elárulta, hogy senki sem törődik vele. Megnéztem és a legnagyobb meglepetésemre a következő felirást olvastam a márványkövön:

Béla király utján

emeltette e követ

Kovacs Pál ügyvéd,

annak emlékére, hogy Budán.

e megyének fővárosában

1847 június 12-én

az ország városainak magyar

nevét kihirdeték.

Hogy az emlékkő, melyet egy lelkes hazafi emeltetett, tulajdonképen hol állott, azt most már megállapítani nem lehet. Bizonyos csak az, hogy kegyeletlenül kiemelték helyéről, félredobták s most mint egy haszontalan szikladarab, amelyet a magasból az idők vihara lesodort, hever az ut szélén.

Igy bécsülük meg s gondolozzák nálunk a régi emlékeket s hány — talán nagy értékű — relikviája az emlékezetes időknek megy így feledésbe és adatik át az örök enyészetnek?...

Amíg nézelődünk s gondolkodom a hazafias ügyvéd nemes intenciója és az emlékek, sorsa felett, egyszeribe, egészen váratlanul egy fürge, okos tekintetű fehér foxi ugrik elénk, farkát csóválva örvendezik, körülöttünk futkározik s vidám csaholással üdvözlő bennünket, mint régi ismerősöket.

Nem tudtuk elképzelni, hogy honnan ered ez a nagy »barátság« s még inkább csodálkoztunk, amikor a bolondos kis állat teljes hűséggel hozzánk csatlakozott és sem szép szóval, sem haragos elparancsolással nem tudtuk mellőlünk eltávolítani.

Velünk tartott elmaradhatatlanul s nem voltunk képesek visszairányítani valószínűen közelben lakó gazdáihoz.

Már megjártuk a Svábhegy tetejét, elhagytuk a szép kilátót és a tulsó félen, a lankás oldalon tartottunk Kelenföld irányában, amikor két kis fiuval találkoztunk, akik örvendezve rohantak a foxi felé s feddőleg így korhólták:

— Bibi, Bibi, te csavargó, hová szöktél megint, jössz haza nyomban!

Bibi mint valami büntetted, vásott gyerek, megalázkodva kuszott a fiuk lábaihoz s bár okos fejét szüntelen felénk irányítá, mégis, hogy újból nógatták, a fiukkal tartott. Eszembe jutott, hogy a madarak számára eltettem egy kiflidarabot s hogy valamivel megjutalmazzam a foxi hűségét, felé dobtam.

Hálásan kapta el s jóízűen ropogtatva, nyomban el is fogyasztotta. Ezzel elbucsuztunk tőle s nemsokára már nem gondoltunk rá többé.

Egy félóra multán azonban tudja Isten, honnan, honnan nem, már újból előttünk termett a kis kóborló s úgy mellénk szegődött, mintha csak azt akarta volna előttünk kifejezni, hogy nem hagy el bennünket többé. És csakugyan, akárhogy küldtük, akármint biztattuk erre, nem tágitott mellőlünk s ha kergettük, akkor is visszatért hozzánk.